

Policy antagen 2011-09-01

Mutor och jäv

- en vägledning för anställda och ledamöter inom Statens musikverk

Vad säger regeringen?

"Inom den offentliga förvaltningen arbetar vi på medborgarnas uppdrag och i deras intresse. Demokrati, rättssäkerhet och effektivitet är grundläggande värden för all offentlig verksamhet. Medborgarnas förtroende för den offentliga förvaltningen fordrar att vi som verkar i denna inte låter oss påverkas av ovidkommande önskemål eller hänsyn i vårt arbete. Det är lätt att skada förtroendet för en verksamhet, men mödosamt och tidsödande att bygga upp det.

En anställd eller förtroendevald inom det offentliga får aldrig missbruka sin ställning. Vi har alla ett ansvar mot våra uppdragsgivare – medborgarna – att bekämpa korrupt beteende var det än må förekomma. På så sätt försvarar vi och stärker rättssamhället. Men vad är "korrupt beteende"? Var går gränsen för muta eller jäv? Lagen ger oss inte alltid så tydliga anvisningar. Ett personligt ansvarstagande och den egna förmågan att göra etiska val måste många gånger ta vid."

Mutor

Genom ett korrupt beteende riskeras allmänhetens, kunders och samarbetspartners förtroende för myndigheten. Mutor snedvrider konkurrensen vid upphandling och kan leda till högre kostnader. Vi måste alla vara på vår vakt så att det som kändes okej när det hände inte förvandlas till ett brott.

Vad säger lagen?

Reglerna om mutor och bestickning finns i brottsbalken. De omfattar alla arbetstagare men också ledamöter i myndighetens Råd. Mutbrott uppstår när någon för sin egen eller för någon annans räkning tar emot en muta eller annan liknande belöning i sin tjänsteutövning. Bestickning är att lämna, utlova eller erbjuda en otillbörlig belöning till arbetstagare eller ledamöter. Det behöver inte finnas

något samband mellan belöningen och det sätt mottagaren utför sitt arbete. En belöning kan därför vara otillbörlig även om den inte ges för att mottagaren ska agera på ett visst sätt.

Vad är en muta?

En muta kan bestå av vad som helst som är attraktivt för mottagaren: kontanter, presentkort, rabatter, kreditförmåner, praktikplats för mottagarens barn, restaurang- eller teaterbesök, hockeybiljetter eller andra fritidserbjudanden, eftergifter av fordran, gratis eller rabatterade varor eller tjänster, nöjesresor, testamentsförordnanden m m. Även en förmån, gåva eller belöning utan ekonomiskt värde kan framstå som så attraktiv för mottagaren att den kan tänkas påverka mottagaren, t ex ett klubbmedlemskap eller en prestigefylld utmärkelse.

När uppstår korruption?

Korruption uppstår när en anställd låter sig påverkas i sin myndighetsutövning eller vid offentlig upphandling genom att ta emot mutor. Kolleger, chefer och närstående har, om de rådfrågas och kan eller antas kunna utöva ett informellt inflytande över myndighetsutövningen eller upphandlingen, också ett straffansvar. Straffet kan bli böter eller fängelse i upp till sex år.

Även en förmån som med beslutsfattarens goda minne lämnas till make, partner eller andra närstående är en muta. Det är en muta även om chefen vet om vad som pågår eller kan antas veta det. Det har ingen betydelse om mutan togs emot innan eller efter avtal om t ex anställning, uppdrag, bidrag eller annat myndighetsbeslut fattades.

Lämpligt eller olämpligt?

Ibland är det svårt att se gränsen mellan normalt umgänge och brottslig handling. Förmåner eller andra erbjudanden från både befintliga som tilltänkta leverantörer eller bidragstagare kan vara en muta, tänkt att få dig att påverka din tjänsteutövning på ett gynnsamt sätt. En kopp kaffe är det näst intill oartigt att tacka nej till, men hur gör man med "bakelsen"? En kund kan vilja ge personalen gåvor som uppskattning för den goda servicen. Kan jag bli misstänkt för att ha tagit muta bara för att jag inte vill vara oförskämd och skicka tillbaka den där chokladkartongen som en leverantör skickade till jul?

Att låta sig bjudas på mat och dryck av en anbudsgivare före, under eller efter en offentlig upphandling kan påverka upphandlingsbeslutet. Detsamma gäller för andra myndighetsbeslut. Flera förmåner från en och samma givare kan uppfattas och objektivt bedömas som en påverkan även om varje gåvas värde är ringa.

Det är också olämpligt att ta emot förmåner, gåvor från kunder, leverantörer eller från den som ansöker om bidrag eftersom de är i en beroendeställning. I undantagsfall kan man ta emot förmånen eller gåvan om den har ett mycket lågt värde så att det kan upplevas som stötande om den avvisas.

Sådana förmåner som inte är avsedda att påverka ditt handlande och som inte rimligen kan misstänkas påverka är som regel tillåtna, t ex

- enstaka befogade arbetsmåltider av vardaglig karaktär
- enklare uppvaktning på födelsedagar och vid sjukdom

Jäv

Vad säger lagen?

Lagreglerna om jäv för offentliganställda finns bland annat i förvaltningslagen. Reglerna talar om när en anställd eller ledamot ska anses ha ett sådant intresse i ett ärende att dennes opartiskhet kan ifrågasättas.

Jävsreglerna gäller vid all ärendehantering och riktar sig till den som på något sätt kan påverka dess utgång. I första hand gäller reglerna beslutande och föredragande, men även den som medverkat genom att upprätta ett förslag till beslut men sedan inte är med vid den slutliga handläggningen.

När är man jävig?

Det klaraste fallet av jäv är om någon eller någon närstående är sökande i ett ärende eller om ärendets utgång kan väntas medföra avsevärd nytta eller skada för personen själv eller närstående.

Jäv kan också uppkomma om det finns någon annan särskild omständighet som skulle kunna rubba förtroendet för någons opartiskhet, till exempel om personen är vän eller ovän med någon som är part eller intressent, är ekonomiskt beroende av en part eller intressent eller engagerad i sakfrågan på ett sådant sätt att misstanke lätt kan uppkomma om att det brister i förutsättningarna för en opartisk bedömning.

I myndighetens verksamhet kan säkert ibland förekomma situationer som inte är entydiga eller enkla att bedöma ur jävssynpunkt. Det kan finnas omständigheter som helt enkelt inte "känns bra" och som därför kan ifrågasättas. I denna gråzon av olika förhållanden, bindningar eller intressekonflikter mellan en anställd eller ledamot och någon part i ärendet kan omständigheterna vara av den karaktären att myndighetens trovärdighet skulle kunna skadas även om det inte är fråga om jäv i lagens mening.

Verkan av jäv

Om du är jävig får du inte delta i handläggningen av ärendet eller uppdraget. Det innebär att du normalt inte får vidta någon åtgärd i ärendet över huvud taget. Om du känner till någon omständighet som kan antas utgöra jäv mot dig ska du självmant meddela detta till din chef eller annan lämplig. Är du tveksam om jäv föreligger bör du ta upp frågan till diskussion.

Om du skulle delta i ett ärendes handläggning fast du är jävig kan du orsaka försening av det eftersom ett beslut i ärendet kan överklagas på grund av jävet.

Så här förhåller vi oss inom Statens musikverk

Inom Statens musikverk är det en grundförutsättning att vi aldrig agerar på ett sådant sätt att förtroendet för myndigheten rubbas. En anställd vid myndigheten ska aldrig kunna misstänkas för att låta sig påverkas av ovidkommande önskemål eller hänsyn i sitt arbete. En anställd som bryter mot lag eller regelverk bryter också mot sitt lojalitetsåtagande och mot myndighetens ordningsregler. Detta kan innebära att man riskerar sin anställning hos myndigheten.

Myndighetens medarbetare ska alltid uppträda professionellt, objektivt och vara uppmärksamma på jävssituationer, intressekonflikter, personliga beroenden, bisysslor eller delägarskap. Förmåner, eller gåvor som erbjuds före, under eller efter den tid som myndighetsutövning eller upphandling pågår kan vara en muta även om givarens avsikt inte är att påverka och mottagaren själv säger att hon eller han inte påverkas.

Den som i sitt arbete vid myndigheten blir utsatt för försök till påverkan som känns otillbörlig bör genast meddela det till sin chef eller lämplig överordnad.

I alla sådana fall där jäv kan uppkomma skall en försiktighetsprincip tillämpas som innebär att det kan vara bäst att avstå från att delta i hanteringen av ärendet "för säkerhets skull".

Tillhör du riskgruppen?

Särskilda riskgrupper inom myndigheten är de som fattar beslut, deltar i förberedelser och/eller utvärderingar av upphandlingar, eller bidragsansökningar, anställda som förbereder och presenterar beslutsunderlag för chefer, ledningsgrupper och olika Råd samt alla som har rätt att fatta beslut om överenskommelser med externa parter.

Om du är osäker även efter att ha läst detta

Tänk efter före!

Om du erbjuds något av en leverantör eller extern part ska du tacka nej. Ställ dig alltid frågan varför du erbjudits gåvan.

Vid tvekan var försiktig. En gåva som du avstått från behöver du aldrig ångra.

Ett artigt "Nej tack" är alltid bättre än att bli misstänkt för att ha stoppat fingrarna i syltburken!

Läs mer om mutor:

Institutet Mot Mutor har en rättsfallsbank där domar från år 2000 och senare refereras, www.institutetmotmutor.se